

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

A. Η απόφαση περί απαλλοτρίωσης στις κεφαλαιουχικές εταιρίες.....	1
B. Μερικά παραδείγματα πρακτικής εφαρμογής και σημασίας της απόφασης περί απαλλοτρίωσης.....	3

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Νομοθετικό πλαίσιο της απαλλοτρίωσης των μελών διοίκησης εταιριών στο ελληνικό εταιρικό δίκαιο

A. Γενικά περί της ρύθμισης της απόφασης απαλλοτρίωσης στο δίκαιο των ενώσεων προσώπων	7
B. Διαχρονική εξέλιξη και σύγχρονο πλαίσιο ρύθμισης της απόφασης περί απαλλοτρίωσης στις κεφαλαιουχικές και τις λοιπές εταιρίες:	8
I. Στην ανώνυμη εταιρία (α.ε.).....	8
II. Στην Εταιρία Περιορισμένης Ευθύνης (ΕΠΕ).....	10
III. Στις προσωπικές εταιρίες και στο συνεταιρισμό	11
Γ. Βασικά χαρακτηριστικά της νομοθετικής αντιμετώπισης της απόφασης περί απαλλοτρίωσης	13
I. Η απαλλοτρίωση από την ευθύνη ως αντικείμενο αρμοδιότητας των οικονομικών φορέων της επιχείρησης	13
II. Η απαλλοτρίωση από την ευθύνη ως τμήμα του γενικού πλέγματος ελέγχου της διοίκησης από τους οικονομικούς φορείς της επιχείρησης	14
III. Η απαλλοτρίωση ως αντικείμενο ειδικής απόφασης της συνέλευσης της εταιρίας	16
Δ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	19

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η νομική φύση της απόφασης περί απαλλοτρίωσης

A. Η απαλλοτρίωση στο εταιρικό δίκαιο: Είναι ενιαίος ο νομικός χαρακτήρας της απόφασης περί απαλλοτρίωσης σε όλους τους εταιρικούς τύπους;	21
B. Πιθανές θεωρητικές προσεγγίσεις σχετικά με τη νομική φύση της απαλλοτρίωσης	23
I. Η απόφαση περί απαλλοτρίωσης ως παροχή απόδειξης απόδοσης λογαριασμού.....	23
II. Η χορήγηση της απαλλοτρίωσης από την ευθύνη ως αντιστροφή του βάρους απόδειξης	25
III. Η απόφαση περί απαλλοτρίωσης από την ευθύνη ως δικαιοπραξία του ενοχικού	

δικαίου που αποσκοπεί στην απώλεια αξιώσεων αποζημίωσης της εταιρίας κατά των μελών της διοίκησής της	29
1. Γενικές σκέψεις – επισκόπηση θεωρητικών προσεγγίσεων και νομοθετικών προβλήσεων	29
2. Γενικές αντιρρήσεις κατά της δικαιοπρακτικής θεώρησης της απόφασης περί απαλλογής.....	31
3. Αδυναμία σύναψης σύμβασης – ανυπαρξία πρότασης και αποδοχής.....	32
4. Ειδικότερα η σύμβαση άφεσης χρέους (ΑΚ 454 α' περίπτωση).....	36
5. Ειδικότερα η αρνητική αναγνωριστική σύμβαση χρέους (ΑΚ 454 β' περίπτωση)	38
6. Η απόφαση περί απαλλογής ως συμβιβασμός	41
7. Η απόφαση περί απαλλογής ως μονομερής παραίτηση από αξιώσεις αποζημίωσης κατά των μελών της διοίκησης	41
8. Συστηματοποίηση μειονεκτημάτων των παραπάνω θεωρητικών προσεγγίσεων	44
α. Έληψη δικαιοπρακτικής βούλησης παραίτησης από αξιώσεις και σχετικής δήλωσης βούλησης	44
β. Διαφοροποίηση περιεχομένου και αποτελεσμάτων της απαλλογής	45
IV. Η απαλλογή από την ευθύνη ως θεσμός τους εταιρικού δικαίου	48
V. Συμπέρασμα – η απαλλογή ως γενική έγκριση της συνοδικής διοίκησης της εταιρίας	51
Γ. Τα δύο συνθετικά στοιχεία της απαλλογής: έγκριση της διαχείρισης και παροχή εμπιστοσύνης για το μέλλον	52
Δ. Απόφαση περί απαλλογής: απευθυντέα στα μέλη της διοίκησης ή όχι;.....	53
Ε. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	56

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η λειτουργία της απόφασης περί απαλλογής

A. Η νομική λειτουργία της απαλλογής	59
B. Η εξωνομική λειτουργία της απαλλογής	60
I. Η οικονομική λειτουργία της απαλλογής.....	60
1. Η οικονομική λειτουργία αναφορικά με την ίδια την εταιρία (η εσωτερική οικονομική λειτουργία της απαλλογής).....	62
2. Η εξωτερική οικονομική λειτουργία της απαλλογής – Η οικονομική λειτουργία σε σχέση με τους τρίτους	64
II. Η λειτουργία της απαλλογής σε σχέση με το δικαίωμα πληροφόρησης των μελών της εταιρίας	67
III. Η προειδοποιητική λειτουργία της απαλλογής	71
1. Για τα όργανα της διοίκησης	71

α. Προειδοποιητική λειτουργία και τήρηση ισορροπιών στο εσωτερικό της εταιρίας	72
β. Προειδοποιητική λειτουργία και ανάκληση.....	73
γ. Προειδοποιητική λειτουργία και επιχειρηματική διακριτική ευχέρεια	74
δ. Προειδοποιητική λειτουργία και αξιώσεις αποζημίωσης	76
2. Για τους τρίτους	77
Γ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	78

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Εύρος και όρια της απόφασης περί απαλλογής

A. Χρονικά όρια	81
B. Αντικειμενικά όρια.....	83
I. Η έκταση της προστατευόμενης εμπιστοσύνης της διοίκησης ως παράγοντας προσδιορισμού των αντικειμενικών ορίων της απαλλογής – Ο ρόλος της γνώσης της συνέλευσης επί των διαχειριστικών πράξεων της διοίκησης και της διαγνωσιμότητάς τους.....	83
1. Η γνώση της συνέλευσης.....	83
α. Πραγματικά περιστατικά και όχι νομικές αξιώσεις ως αντικείμενο γνώσης της συνέλευσης της εταιρίας	85
β. Οι πηγές της γνώσης της συνέλευσης	86
2. Η διαγνωσιμότητα των διαχειριστικών ατασθαλιών ως ισοδύναμο της θετικής γνώσης.....	88
α. Συσχέτιση με την έκταση της προστατευόμενης εμπιστοσύνης της διοίκησης.....	88
β. Η «εύλογη επιμέλεια» της συνέλευσης ως προς τη διάγνωση των ατασθαλιών.....	89
3. Η δόλια απόκρυψη κρίσιμων περιστατικών από τη διοίκηση	90
4. Η περίπτωση της σύμπτωσης των ιδιοτήτων συνδιαχειριστή και εταίρου	92
5. Ιδιωτική γνώση εξ άλλων πηγών	93
II. Δικαίωμα πληροφόρησης και αντικειμενικά όρια της απαλλογής	94
III. Η μερική απαλλογή	98
Γ. Υποκειμενικά όρια της απόφασης περί απαλλογής	102
I. Κοινή απαλλογή περισσότερων οργάνων ή απαλλογή κάθε οργάνου ξεχωριστά	102
II. Ενιαία απαλλογή διοικητικού οργάνου ή ατομική απαλλογή των μελών του	104
Δ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	108

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Το δικαίωμα ψήφου στην απόφαση περί απαίτησης

A. Συμμετοχή του απαίτησόμενου μέλους της διοίκησης στην ψηφοφορία για την απαίτηση του υπό το πρίσμα της ανακύπτουσας σύγκρουσης συμφερόντων	111
I. Ο εκ των προτέρων αποκλεισμός του δικαιώματος ψήφου	112
1. Αντιμετώπιση της σύγκρουσης συμφερόντων στα πλαίσια της άσκησης του δικαιώματος ψήφου - Η απαγόρευση να καθίσταται κανείς κριτής των δικών του πράξεων	113
2. Η νομοθετική ρύθμιση του δικαιώματος ψήφου στην απόφαση περί απαίτησης στους διάφορους εταιρικούς τύπους	114
α. Ειδικότερα η συμμετοχή στην ψηφοφορία περί απαίτησης στην ανώνυμη εταιρία (άρθρο 35 παρ. 2 ν. 2190/1920).....	116
β. Κριτική της ρύθμισης του δικαιώματος ψήφου στην ανώνυμη εταιρία	118
γ. Η ρύθμιση στην ΕΠΕ (άρθρο 12 παρ. 2 ν. 3190/1955): διάταξη ενδοτικού δικαίου;	118
3. Ειδικότερα ζητήματα σχετικά με την άσκηση του δικαιώματος ψήφου	121
α. Καταστράτηγηση των απαγορεύσεων άσκησης του δικαιώματος ψήφου ...	121
β. Δέσμευση του δικαιώματος ψήφου μέσω εξωεταιρικής συμφωνίας	122
γ. Το δικαίωμα ψήφου στην απόφαση ατομικής απαίτησης	124
II. Οι ελαστικοί περιορισμοί του δικαιώματος ψήφου – ο έλεγχος καταχρηστικότητας	130
B. Η άσκηση του δικαιώματος ψήφου στην απόφαση περί παραίτησης της εταιρίας από αξιώσεις αποζημίωσης κατά της διοίκησης	133
I. Στην ΕΠΕ	133
II. Στην ανώνυμη εταιρία (άρθρο 22 ^α παρ. 4 ν. 2190/1920)	134
1. Η περίπτωση αναλογικής εφαρμογής του άρθρου 35 παρ. 2 ν. 2190/1920 στην ψηφοφορία περί της παραίτησης – κριτική και μειονεκτήματα	135
2. Η εφαρμογή της γενικής αρχής περί απαγόρευσης άσκησης του δικαιώματος ψήφου εν μέσω κατάστασης σύγκρουσης συμφερόντων	138
3. Η αναλογική εφαρμογή του άρθρου 66 ΑΚ και στις αποφάσεις της γενικής συνέλευσης.....	140
4. Το παράδειγμα της ρύθμισης του γερμανικού δικαίου	142
5. Ενδιάμεσο συμπεράσματα	143
Γ. Μονοπρόσωπες εταιρίες και απόφαση περί απαίτησης.....	144
Δ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	146

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ:

Οι συνέπειες της απαίτησης

A. Η απαγόρευση καταχρηστικής συμπεριφοράς ως θεμέλιο των συνεπειών της απόφασης περί απαίτησης.....	149
--	-----

I. Η χορήγηση της απαλλοττίας ως στοιχείο θεμελιωτικό δικαιολογημένης και προστατευόμενης εμπιστοσύνης των μελών της διοίκησης	149
II. Η απαγόρευση αντιφατικής συμπεριφοράς ως ειδικότερη έκφανση της απαγόρευσης καταχρηστικής συμπεριφοράς (venire contra factum proprium).....	151
III. Εναλλακτικά: εξήγηση των απελευθερωτικών συνεπειών της απόφασης περί απαλλοττίας βάσει του θεσμού της αποδυνάμωσης δικαιώματος.....	154
1. Γενικά περί της αποδυνάμωσης δικαιώματος	154
2. Η θεώρηση της απαλλοττιακής ενέργειας της απόφασης περί απαλλοττίας ως περίπτωσης αποδυνάμωσης δικαιώματος.....	155
3. Συμπέρασμα: η απαλλοττιακή ενέργεια της απόφασης περί απαλλοττίας εντάσσεται στην απαγόρευση του venire contra factum proprium	157
IV. Προϋποθέσεις εφαρμογής της απαγόρευσης αντιφατικής συμπεριφοράς στην απόφαση περί απαλλοττίας	158
B. Αντίθετη άποψη: η χορήγηση της απαλλοττίας δεν θεμελιώνει προστατευόμενη εμπιστοσύνη των μελών της διοίκησης	162
Γ. Εύρος της απαγόρευσης αντιφατικής συμπεριφοράς και των απελευθερωτικών συνεπειών της απαλλοττίας	165
I. Οριοθέτηση των συνεπειών της απαλλοττίας με βάση την έκταση της προστατευόμενης εμπιστοσύνης της διοίκησης.....	165
1. Τα όρια του «ευλόγου» της εμπιστοσύνης της διοίκησης στη διαμορφωθείσα μέσω της χορήγησης της απαλλοττίας κατάσταση	165
2. Ειδικότερα ο ρόλος της διαγνωσιμότητας των διαχειριστικών ατασθαλιών της διοίκησης	166
3. Συμπέρασμα: τόσο η γνώση όσο και η διαγνωσιμότητα των διαχειριστικών ατασθαλιών επιφέρει τις απελευθερωτικές συνέπειες της απαλλοττίας.....	169
II. Οριοθέτηση των συνεπειών της απαλλοττίας με βάση την προστασία συμφερόντων τρίτων	170
Δ. Ενδιάμεσο συμπέρασμα: Οι συνέπειες της απαλλοττίας πηγάζουν από το νόμο και όχι από δικαιοπρακτική βούληση των χορηγούντων την απαλλοττία.....	173
E. Η διαφοροποίηση της ρύθμισης των συνεπειών της απαλλοττίας στην ανώνυμη εταιρία και την ΕΠΕ και η συστηματική ερμηνεία της	174
I. Η παρεμπόδιση ανάπτυξης απελευθερωτικών συνεπειών της απαλλοττίας στην ανώνυμη εταιρία.....	174
1. Η ρύθμιση του άρθρου 35 παρ. 1 εδ. β' ν. 2190/1920 και λοιπές συναφείς διατάξεις.....	174
2. Η διάκριση περιεχομένου και αποτελεσμάτων της απαλλοττίας στην ανώνυμη εταιρία	182
II. Η «επιτρεπόμενη καταχρηστική συμπεριφορά» και η ratio της μη εφαρμογής της αρχής του non venire contra factum proprium στην ανώνυμη εταιρία.....	186

III. Εξήγηση της διαφοροποίησης της ρύθμισης των συνεπειών της απαλλοτρίωσης	
στις δύο μορφές κεφαλαιουχικών εταιριών	188
1. Οι δομικές διαφορές της ανώνυμης εταιρίας και της ΕΠΕ	188
2. Η δυνατότητα και η έκταση εποπτείας της διαχειριστικής δραστηριότητας της διοίκησης στις δύο κεφαλαιουχικές εταιρίες.....	192
3. Ειδικότερα το δικαίωμα πληροφόρησης στην ανώνυμη εταιρία και την ΕΠΕ.....	195
α. Η έκταση του δικαιώματος πληροφόρησης ως παράγοντας καθορισμού του εύρους των συνεπειών της απόφασης περί απαλλοτρίωσης.....	195
β. Η ρύθμιση του δικαιώματος πληροφόρησης στην ανώνυμη εταιρία, η πρόσφατη τροποποίησή του και η σχέση του με την απόφαση περί απαλλοτρίωσης.....	196
γ. Το δικαίωμα πληροφόρησης στην ΕΠΕ	202
4. Συμπέρασμα: ο περιορισμός των εννόμων συνεπειών της απαλλοτρίωσης στην ανώνυμη εταιρία οφείλεται στην εσωτερική δομή της, την κατανομή αρμοδιοτήτων στα όργανά της και τη διαμόρφωση των μετοχικών δικαιωμάτων.....	204
IV. Περιθώρια εφαρμογής της απαγόρευσης αντιφατικής συμπεριφοράς στην ανώνυμη εταιρία	206
V. Η απαλλοτρίωση των ελεγκτών κατά το άρθρο 35 ν. 2190/1920	208
VI. Η ομόφωνη απόφαση περί απαλλοτρίωσης στην ανώνυμη εταιρία ως πιθανή εξαίρεση από την «επιτρεπόμενη καταχρηστική συμπεριφορά» και οι συνέπειές της	214
1. Επιφέρει η απαλλοτρίωση στην ανώνυμη εταιρία απελευθερωτικές συνέπειες όταν είναι ομόφωνη; Συσχέτιση απόφασης απαλλοτρίωσης και απόφασης παραίτησης της εταιρίας από αξιώσεις της κατά της διοίκησης (άρθρα 35 παρ. 1 εδ. β' και 22 ^α παρ. 4 ν. 2190/1920)	214
2. Εφαρμόζεται η απαγόρευση αντιφατικής συμπεριφοράς στη σχέση μεταξύ απόφασης περί απαλλοτρίωσης και απόφασης περί παραίτησης της εταιρίας από αξιώσεις της εις βάρος της διοίκησης;	220
ΣΤ. Κατηγορίες καταλαμβανόμενων από την απαγόρευση αντιφατικής συμπεριφοράς συνεπειών	222
I. Αξιώσεις αποζημίωσης.....	223
1. Η ευθύνη των μελών της διοίκησης που απορρέει από την οργανική τους σχέση με το νομικό πρόσωπο της εταιρίας και οι σχετικές αξιώσεις αποζημίωσης.....	223
2. Αξιώσεις αδικαιολόγητου πλουτισμού.....	227
3. Η άσκηση των αξιώσεων από τα μέλη των εταιριών και από τρίτους – εταιρική και πηγασιολογική αγωγή.....	232

II. Ένομες συνέπειες ως προς την ανάθεση και την παύση της διαχειριστικής και εκπροσωπευτικής εξουσίας.....	236
1. Γενικά ως προς τη σχέση της απόφασης περί απαίτησης με την παύση των μελών της διοίκησης από τα καθήκοντά τους	236
2. Ειδικότερα η ρύθμιση στην ανώνυμη εταιρία	238
α. Ανάκληση των μελών του Δ.Σ. χωρίς σπουδαίο λόγο	238
β. Λήξη της υποκείμενης σχέσης των μελών του Δ.Σ. με την εταιρία	239
γ. Ανάκληση συμβούλων διορισθέντων από μετόχους με δικαστική απόφαση για σπουδαίο λόγο.....	240
δ. Επίδραση της χορηγηθείσας απαίτησης στις παραπάνω περιπτώσεις	241
3. Ειδικότερα η ρύθμιση στην ΕΠΕ	245
α. Η ανάκληση με δικαστική απόφαση για σπουδαίο λόγο	245
β. Η ανάκληση με απόφαση της συνέλευσης των εταίρων χωρίς τη συνδρομή σπουδαίου λόγου	248
γ. Συσχέτιση του σπουδαίου λόγου ανάκλησης με τη χορηγηθείσα στους διαχειριστές απαίτηση	249
δ. Η άρνηση χορήγησης της απαίτησης ως σπουδαίος λόγος ανάκλησης	252
ε. Ο ρόλος της χορηγηθείσας απαίτησης στην περίπτωση διεκδίκησης αποζημίωσης εκ μέρους του ανακληθέντος διαχειριστή (άρθρο 19 παρ. 1 εδ. 4 και παρ. 4 εδ. 1).....	253
Z. Δικονομικά ζητήματα	255
I. Ένσταση κατάχρησης δικαιώματος	255
II. Ειδικότερα η ακύρωση της απόφασης περί ανάκλησης.....	257
H. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	257

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Διακριτική ευχέρεια στην απόφαση περί απαίτησης και αξίωση προς απαίτηση

A. Η απαίτηση ως απόφαση διακριτικής ευχέρειας.....	263
I. Όρια της διακριτικής ευχέρειας της συνέλευσης κατά τη χορήγηση της απαίτησης	264
1. Ο ρόλος της νομιμότητας της διαχείρισης στη λήψη της απόφασης περί απαίτησης	265
2. Διακριτική ευχέρεια της συνέλευσης και business judgment rule.....	270
α. Σχετικά με τον κανόνα της επιχειρηματικής κρίσεως στο ελληνικό εταιρικό δίκαιο	270
β. Συσχέτιση του κανόνα επιχειρηματικής κρίσεως με την απαίτηση της διοίκησης από την ευθύνη της	273
3. Ενδιάμεσο συμπέρασμα.....	277

II. Προστασία της μειοψηφίας και απόφαση περί απαλλοτρίωσης στην ΕΠΕ και την ανώνυμη εταιρία.....	281
1. ΕΠΕ: η πλειοψηφική άσκηση της εταιρικής αγωγής από τους κατ' ιδίαν εταίρους.....	281
2. Ανώνυμη εταιρία.....	284
α. Η εταιρική αγωγή στην ανώνυμη εταιρία.....	284
β. Ακύρωση απαλλοτρίωσης λόγω παράνομης συμπεριφοράς της διοίκησης και έννομο συμφέρον στην ανώνυμη εταιρία.....	287
3. Ενδιάμεσο συμπέρασμα.....	289
III. Η απαγόρευση καταχρηστικότητας ως απώτατο όριο της διακριτικής ευχέρειας κατά την χορήγηση της απαλλοτρίωσης.....	291
B. Αξίωση προς απαλλοτρίωση των μελών της διοίκησης.....	291
I. Η απαλλοτρίωση δεν αποτελεί αγωγή δικαίωμα των μελών της διοίκησης.....	291
II. Αντίθετη άποψη: τα μέλη της διοίκησης έχουν αγωγή αξίωση προς απαλλοτρίωση κατά της εταιρίας.....	296
Γ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	302
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.....	305
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	309